રેગ્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ સુધારેલી.

ગુજરાતી બાળ પોથીના અર્થ ભાગ ૧

ગુજરાતી મૂળાક્ષરો, બારાખડી, જોડાક્ષરો તથા આંકના પલાકા વગેરે.

બનાવનાર તથા પ્રસિદ્ધ કરનાર.

ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ.

નવી સુધારેલી આવૃત્તિ પહેલી.

(સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ પ્રમાણે નોંધાવી.)

કીમત

મુંબઈ:

"તત્ત્વવિવેચ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
ગુજરાતી ગોપીશાહીર-સંગ્રહ
૫૩૧૦

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराअिट विभाग]

अनुक्रमांक ५३१०   वर्गांक

पुस्तकनुं नाम ગુજરાતી ભાષાઓના વર્ગ

विषय ८९५:६४३:६०:२।१

મૂળાક્ષર.

(સ્વરો.)

અ આ ઇ ઈ ઉ ઊ એ

ઐ ઓ ઔ અં અઃ

(વ્યંજનો.)

ક ખ ગ ઘ ઙ ચ છ

જ ઝ ઞ ટ ઠ ડ ઢ ણ

ત થ દ ધ ન પ ફ બ

ભ મ ય ર લ વ શ ષ

સ હ ળ ક્ષ જ્ઞ.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૦

(બારાખડીઓ.)

ક	કા	કિ	કી	કુ	કૂ	કે	કૈ	કો	કૌ	કં	કઃ
ખ	ખા	ખિ	ખી	ખુ	ખૂ	ખે	ખૈ	ખો	ખૌ	ખં	ખઃ
ગ	ગા	ગિ	ગી	ગુ	ગૂ	ગે	ગૈ	ગો	ગૌ	ગં	ગઃ
ઘ	ઘા	ઘિ	ઘી	ઘુ	ઘૂ	ઘે	ઘૈ	ઘો	ઘૌ	ઘં	ઘઃ
ચ	ચા	ચિ	ચી	ચુ	ચૂ	ચે	ચૈ	ચો	ચૌ	ચં	ચઃ
છ	છા	છિ	છી	છુ	છૂ	છે	છૈ	છો	છૌ	છં	છઃ
જ	જા	જિ	જી	જુ	જૂ	જે	જૈ	જો	જૌ	જં	જઃ
ઝ	ઝા	ઝિ	ઝી	ઝુ	ઝૂ	ઝે	ઝૈ	ઝો	ઝૌ	ઝં	ઝઃ
ટ	ટા	ટિ	ટી	ટુ	ટૂ	ટે	ટૈ	ટો	ટૌ	ટં	ટઃ
ઠ	ઠા	ઠિ	ઠી	ઠુ	ઠૂ	ઠે	ઠૈ	ઠો	ઠૌ	ઠં	ઠઃ
ડ	ડા	ડિ	ડી	ડુ	ડૂ	ડે	ડૈ	ડો	ડૌ	ડં	ડઃ
ઢ	ઢા	ઢિ	ઢી	ઢુ	ઢૂ	ઢે	ઢૈ	ઢો	ઢૌ	ઢં	ઢઃ
ણ	ણા	ણિ	ણી	ણુ	ણૂ	ણે	ણૈ	ણો	ણૌ	ણં	ણઃ
ત	તા	તિ	તી	તુ	તૂ	તે	તૈ	તો	તૌ	તં	તઃ
થ	થા	થિ	થી	થુ	થૂ	થે	થૈ	થો	થૌ	થં	થઃ
દ	દા	દિ	દી	દુ	દૂ	દે	દૈ	દો	દૌ		

ઘ	ઘા	ઘિ	ઘી	ઘુ	ઘૂ	ઘે	ઘૈ	ઘો	ઘૌ	ઘં	ઘઃ
ન	ના	નિ	ની	નુ	નૂ	ને	નૈ	નો	નૌ	નં	નઃ
પ	પા	પિ	પી	પુ	પૂ	પે	પૈ	પો	પૌ	પં	પઃ
ફ	ફા	ફિ	ફી	ફુ	ફૂ	ફે	ફૈ	ફો	ફૌ	ફં	ફઃ
બ	બા	બિ	બી	બુ	બૂ	બે	બૈ	બો	બૌ	બં	બઃ
ભ	ભા	ભિ	ભી	ભુ	ભૂ	ભે	ભૈ	ભો	ભૌ	ભં	ભઃ
મ	મા	મિ	મી	મુ	મૂ	મે	મૈ	મો	મૌ	મં	મઃ
ય	યા	યિ	યી	યુ	યૂ	યે	યૈ	યો	યૌ	યં	યઃ
ર	રા	રિ	રી	રુ	રૂ	રે	રૈ	રો	રૌ	રં	રઃ
લ	લા	લિ	લી	લુ	લૂ	લે	લૈ	લો	લૌ	લં	લઃ
વ	વા	વિ	વી	વુ	વૂ	વે	વૈ	વો	વૌ	વં	વઃ
શ	શા	શિ	શી	શુ	શૂ	શે	શૈ	શો	શૌ	શં	શઃ
ષ	ષા	ષિ	ષી	ષુ	ષૂ	ષે	ષૈ	ષો	ષૌ	ષં	ષઃ
સ	સા	સિ	સી	સુ	સૂ	સે	સૈ	સો	સૌ	સં	સઃ
હ	હા	હિ	હી	હુ	હૂ	હે	હૈ	હો	હૌ	હં	હઃ
ળ	ળા	ળિ	ળી	ળુ	ળૂ	ળે	ળૈ	ળો	ળૌ	ળં	ળઃ
[illegible]	ક્ષા	ક્ષિ	ક્ષી	ક્ષુ	ક્ષૂ	ક્ષે	ક્ષૈ	ક્ષો	ક્ષૌ	ક્ષં	ક્ષઃ
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	જ્ઞૂ	જ્ઞે	જ્ઞૈ	જ્ઞો	જ્ઞૌ	જ્ઞં	જ્ઞઃ

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराइट विभाग]

अनुक्रमांक ૫૩૧૦ वर्गांक

पुस्तकनुं नाम ગુજરાતી લખપોથીના નમૂ

विषय ૭૬૫ : ૯૪૬ : ૨ - : રા.ન

(બે અક્ષરોના શબ્દો).

અંગ.	કથા.	ગોદી.	ઢોલ.
આગ.	કફ.	જગ.	તેલ.
આટો.	કેશ.	ઝાડ.	થાળી.
આઠ.	કાચ.	ટોચ.	દાંત.
આનો.	કાન.	ઠગ.	નામ.
કુતો.	કુવો.	ડફ.	નાણું.

(ત્રણ અક્ષરોના શબ્દો).

અભણ.	ખાતર.	ગોખરૂં.	ડોંગર
અક્ષર.	ખેતર	ચંદ્રમાં.	નગર.
એકાંત.	ખોપરી.	છોકરો.	નિશાળ.
કમળ.	ગંધક.	ઝાલર.	પગાર.
કાનસ.	ગાજર.	ટીકીટ.	પુસ્તક.
કેવડો.	ગુલાબ	ટોપલો.	

(ચાર અક્ષરોના શબ્દો).

અંગરખો.	એકંદર.	જળચર.	ભાગાકાર.
અચરત.	કારભારી.	ઝરમર.	ભાજીપાલો.
અટકળ.	કુલક્ષણ.	ટંકશાળ.	રંગરેજ.
અપમાન.	કોટવાલ.	તફાવત.	રેતદાની.
અપવાસ.	ખરજવું.	દરબાર.	વણકર.
અવગુણ.	ખટપટ.	ધનવાન.	સરણાઇ.
અલંકાર.	ગંગાજળ.	ધપકારો.	સણગાર
ઉજાગરો.	ગુણાકાર.	નવરાસ.	ક્ષેત્રફળ.
ઉપકાર.	છાપખાનું.	બાદબાકી.	ક્ષયરોગ.

(પાંચ અક્ષરોના શબ્દો).

અણસમજ.	કરારનામું.	નજરબંધી.	પાતાળયંત્રી.
આદરમાન.	કરગરવું.	નવસાગર.	ભવસાગર.
આનંદકારી.	જમણવાર.	નિર્ધનપણું.	વાયવડંગ.
ઇજારદાર.	દગલબાજ.	પખવાડીઉં	સુતરફેણી.
	દુઃખદાયક	પરોપકાર.	સુરજમુખી.

(જોડાક્ષર).

ક્ર	આણ્યો	ન્યાય	માન્યું
કૃ	આત્મા	પથ્થર	મિત્ર
શ્ર	ઉમ્મર	પદાર્થ	યત્ન
ગ્ર	કહ્યું	પર્વ	યંત્ર
પૃ	કોષ્ટક	પામ્યા	રત્ન
ભ્ર	ખર્વ	પિત્તળ	રસ્તો
શ્ર	ગર્વ	પુષ્કળ	લાવ્યો
મૃ	ગળ્યા	પૃથ્વી	વર્ગ.
સ્ત	ગુન્હો	પૌત્ર	વાર્તા
સ્ટ	ચક્ર	પ્રકાર	શબ્દ
સ્ક	જગ્યા	પ્રમાણિક	શિક્ષક
સ્ઠ	ડાહ્યો	પ્રવાહી	શ્વાસ
સ્ન	તંત્ર	પ્રાણ	સમુદ્ર
સ્પ	ત્રાંબું	પ્યારા	સ્તુતી
સ્મ	દૈત્ય	બચ્ચાં	સ્થિર
સ્વ	દોસ્ત	બુદ્ધિ	સ્વદેશી
અર્ક	ધક્કો	મધ્ય	સ્વપ્ન
અક્કલ	ધર્માદા	મળ્યો	સ્વારો
અગ્નિ	ધાસ્તી	મસ્તક	હઠાવ્યા
અંગ્રેજ	નિર્દય	માત્ર	હૃદય

(પલાખાં)

૩ × ૩ = ન્ ૯
૫ × ૪ = ન્ ૨૦
૮ × ૫ = ન્ ૪૦
૯ × ૮ = ન્ ૭૨
૧૦ × ૯ = ન્ ૯૦
૧૧ × ૫ = ન્ ૫૫
૧૨ × ૯ = ન્ ૧૦૮
૧૩ × ૭ = ન્ ૯૧
૧૪ × ૯ = ન્ ૧૨૬
૧૫ × ૭ = ન્ ૧૦૫
૧૬ × ૯ = ન્ ૧૪૪
૧૭ × ૫ = ન્ ૮૫
૧૮ × ૯ = ન્ ૧૬૨
૧૯ × ૮ = ન્ ૧૫૨
૨૦ × ૧૦ = ન્ ૨૦૦
૨૧ × ૯ = ન્ ૧૮૯
૨૨ × ૮ = ન્ ૧૭૬
૨૩ × ૫ = ન્ ૧૧૫
૨૪ × ૯ = ન્ ૨૧૬
૨૫ × ૯ = ન્ ૨૨૫
૨૬ × ૫ = ન્ ૧૩૦
૨૭ × ૯ = ન્ ૨૪૩
૨૮ × ૫ = ન્ ૧૪૦
૨૯ × ૮ = ન્ ૨૩૨
૩૦ × ૯ = ન્ ૨૭૦
૩૧ × ૫ = ન્ ૧૫૫
- ~ ૨૨૪

૩૪ × ૯ = ન્ ૩૦૬
૩૫ × ૬ = ન્ ૨૧૦
૩૬ × ૭ = ન્ ૨૫૨
૩૭ × ૯ = ન્ ૩૩૩
૩૮ × ૫ = ન્ ૧૯૦
૩૯ × ૯ = ન્ ૩૫૧
૪૦ × ૯ = ન્ ૩૬૦
૧૦ × ૧। = ન્ ૧૨॥
૧૯ × ૧। = ન્ ૨૩॥।
૨૯ × ૧। = ન્ ૩૬।
૩૫ × ૧। = ન્ ૪૩॥।
૪૯ × ૧। = ન્ ૬૧।
૫૫ × ૧। = ન્ ૬૮॥।
૫૮ × ૧। = ન્ ૭૨॥
૬૪ × ૧। = ન્ ૮૦
૬૯ × ૧। = ન્ ૮૬।
૭૫ × ૧। = ન્ ૯૩॥।
૭૯ × ૧। = ન્ ૯૮॥।
૮૫ × ૧। = ન્ ૧૦૬।
૮૭ × ૧। = ન્ ૧૦૮॥।
૯૦ × ૧। = ન્ ૧૧૨॥
૯૪ × ૧। = ન્ ૧૧૭॥
૯૮ × ૧। = ન્ ૧૨૨॥
૧૦૦ × ૧। = ન્ ૧૨૫
૫૦૦ × ૧। = ન્ ૬૨૫
૭૦૦ × ૧। = ન્ ૮૭૫
૯૦૦ × ૧। = ન્ ૧૧૨૫
૧૦૦૦ × ૧। = ન્ ૧૨૫૦

મુંબઈમાં ચાલુ નાણાંની ધાત.

૧ પાઈ = ૧ અડધી.
૨ ,, = ૧ ઢુકાની
૩ ,, = ૧ દોડીઉં.
૪ ,, = ૧ ફદીઉં.
૫ ,, = ૧ સવાફદીઉં.
૬ ,, = ૧ દોઢફદીઉં.
(અડધો આનો.)
૩ ફદીઆ = ૧ આનો.
૧૨ ,, = ૪ આના.
૨૪ ,, = ૮ આના.
૪૮ ,, = ૧૬ આના.
(૧ રૂપીયો.)

આનાની ધાત.

૩ પાઈ = ०। આનો.
૬ ,, = ०॥ આનો.
૯ ,, = ०॥। આનો.
૧૨ ,, = ૧ આનો.
૮ દોડીઆં = ૧ બે આની.
૧૬ ,, = ૧ પાવલી.
૩૨ ,, = ०॥ રૂપીયો.
૬૪ ,, = ૧ રૂપીઓ.

શેરની ધાત.

શેરના અછેરા ૨
,, પાશેરા ૪
શેરના નવટાંક ૮
,, અધોળા ૧૬
,, રૂપીઆભાર ૪૦

મુંબઈમાં ચાલુ વજનની ધાત.

૨ નવટાંક = ૧ પાશેર.
૨ પાશેર = ૧ ટીપરી.
૨ ટીપરી = ૧ શેર.
૪ શેર = ૧ પાયલી.
૧૬ પાયલી = ૧ ફરો
૨ ફરા = ૧ મોતીઊ.
૪ મોતીઆં = ૧ ખાંડી.

વજનની ધાત.

૨॥ રૂપીઆ ભાર = ૧ અધોલ.
૨ અધોલ = ૧ નવટાંક.
૨ નવટાંક = ૧ પાશેર.
૨ પાશેર = ૧ અછેર.
૨ અછેર = ૧ શેર.
૪૦ શેર = ૧ મણ.
૧૨ મણ = ૧ માણી.
૧૬ ,, = ૧ કળશી.
૨૦ ,, = ૧ ખાંડી.
૩૦ ,, = ૧ ગાળી.
૩૨ ,, = ૧ [illegible]

બાળપોથીના અર્થ.

ભાગ પહેલો.

ખંડ=ભાગ.

વર્ગ ૧ લો.

નગારૂં—દેવ મંદિરમાં આરતી વખતે વગાડે છે તે.

મરચું-શંકુઆકારનું લીલા રંગનું ફળ.

તરવાર—સીપાઈ લોકોને રાખવાનું હથીઆર.

લખોટો—મંજો.

તલ—જેમાંથી તેલ નીકળે છે તે બી.

મલ—કુસ્તી કરનાર માણસ. [છે તે.

મલમ—ચાંદા કે ફોલ્લા ઉપર પટ્ટી મારે

વર્ગ ૨ જો.

ગધેડું—કુંભાર કે ગોલા રાખે છે તે જનાવર.

ફેણ—નાગ કે સાપનું ડોકું.

ગણ—ગણી જો.

મગ—એક જાતનું કઠોળ.

ગમત—મજા, પસંદ પડત.

અમન } માણસનું નામ છે.
મગન }

જમરૂખ—જામફળ.

રગણ.

જમણ—સારૂં ખાવાનું. [થીઆર.

ગજ—લાકડાં કે લંબાઈ માપવાનું હ-

મગજ—ચણાના લોટનો પાક.

તજ—તેજાનાના ઝાડની છાલ.

નમ—નીચો વળ.

આંખો—જોવાની ઇંદ્રિ.

વર્ગ ૩ જો.

રથ—બળદ જોડેલી ચાર પૈડાંની ગાડી.

સગડી—દેવતા સળગાવવાનું વાસણ.

રસ—કેરીમાંથી નીકળે છે તે.

સરસ—સારા.

તર—નદીકે તળાવમાં તરવું તે.

તરત—જલદી.

રતન } છોકરાનું નામ છે.
ચમન }

રમત—ખેલ.

શકોરૂ—મોટું કોડીઉં, બટેરૂં રામપાત્ર.

ચકલી—ચકી.

શણ—સુતળીના રેશા થાય છે તે ઝાડ.

ચણ—પક્ષીને ખાવાના દાણા.

ચમર—મછર ઉરાડવાની મોટી વાળની પીછી.

બીલીપત્ર—બીલીના ઝાડનું પાંદડું.

વર્ગ ૪ થો.

વહાણુ—મોટી હોડી. [ભુંગળું.
નળ—પાણી આવવા જવાને મૂકેલું
વળ—પાછો આવ, વાંકો થા.
વણુ—આંમળ, વીણ.
વગર—વિના.
જવ—ઘઉંના જેવું છોડાવાળું અનાજ.
ગળ—ગળે ઉતારવું તે.
પતંગ—કનકવો.
ધનુષ—કામઠું.
પગ—ટાંટીઆ.
પર—ઉપર.
પરણુ—લગન કર.
પવન—વા, વાયરો. [આકાર.
ચોરસ—ચારે બાજુ સરખી હોય તેવો.

વર્ગ ૫ મો.

દડો—લુગડાનો બોલ. [થતું પ્રાણી.
ઇયળ—ઝાડનાં પાંદડાં ઉપર કે ચોખામાં
ઇસ—ખાટલાનાં લાંબાં બે લાકડાં.
દળ—પીસ.
દઈ—આપી.
આંગળાં—આંગળીઓ.

વર્ગ ૬ ઠ્ઠો.

છત્રી—તડકો અને વરસાદથી બચવાનું હથીઆર.
ઘડો—માટીની ગાગર-હાંચકી.
ધજા—વાવટો, નિશાન.
છગન—છોકરાનું નામ.
ધસ—ધસડ.
ઘન—છ બાજુ વાળો આકાર.
ઘર—મકાન.
ધમ—ખેંચ, હલાવ.
ધમણુ—દેવતા સળગાવવાનો સંચો.
ચણુ—બાંધ, બનાવ.
મધ—માખીએ બનાવેલો ગળ્યો પદાર્થ
માખી—એક જાતનું પ્રાણી.

વર્ગ ૭ મો.

ઉતરડ—એક એક ઉપર મૂકેલાં વાસણ.
ઉન—ઘેટાના વાળ.
ઉજમ—છોડીનું નામ છે.
ઉમર—મુસલમાન છોકરાનું માન.

વર્ગ ૮ મો.

ટટ્ટુ—નાનો—ઘોડો.
ઢબુ—બે પૈસાનો સિક્કો
ઝટ—જલદી.
ઠગ—ઠગલો
ચઢ—ઉપર જા.
ગઢ—કિલ્લો. [ઘેલું લુગડું.
સઢ—પવન ભરાઈ વહાણ ચાલવા બાં-
ગાય—દૂધ આપનારૂં પશુ, ગૌ.
થડ—ઝાડનું નીચેનું ગોળ લાકડું.
કરોળીઓ—એક જાતનું જાળાં બાંધ-
નારૂં જીવડું.

વર્ગ ૯ મો.

ડગલો—અંગરખો.
ઢળીઓ—

હળ—જમીન ખેડવાનું ઓજાર.
વડ—એક જાતનું ઝાડ.
ઘડ—બનાવ.
મઠ—એક જાતનું કઠોળ.
હસ—મોં મલકાવ.
હસન—મુસલમાન છોકરાનું નામ.
હરણ—એક જાતનું ચોપગું પ્રાણી.
કલગી—પાઘડીની ઉપર ખોસેલો ફુલનો ઝુડો.
ફણસ—ચાંપાનું ફળ.
ફરડ—બચકું ભર.
કલમ—લેખણ
મણકા—પારા, ગોળ લખોટા.

વર્ગ ૧૦ મો.

બકરી—બોકડી.
ભમરડો—ગરીઓ.
બળદ—ગોધલો, ગોધો.
ભર—નાંખ.
ભરડ—દળ, પીસ.
ભણ—બોલ.
ખડીઓ—શાહી ભરવાનું વાસણ, દોત.
અજગર—મોટો સાપ.
ખલ—દવા વાટવાનું પથરનું વાસણ.
અડદ—એક જાતનું કઠોળ.
અદબ—છાતી સાથે બે હાથ વાળી રાખવા તે. [ભાગ.
પંજા—કાંડાની નીચેનો હાથ કે પગનો

ભાગ ૨ જો.

પાઠ ૧ લો.

બા—બહેન.
મા—જી.
ભા—ભાઇ.
ચાકર—નોકર.
ચા—એક જાતના છોડવાના પાદડાં.

પાઠ ૨ જો.

ઘાસ—ચારો.
ચાર—લીલું ઘાસ.
મા—માના ભાઇ.

પાઠ ૩ જો.

વાળ—બાલ, નિમાળા.
દેશે—આપશે.
ભાવે—સારા લાગે.
વાહ—શાબાશીનો બોલ.

પાઠ ૪ થો.

બિલાડી—મીંદડી.
ડીલે—શરીરે.
તીણા—અણીઆળા.
બીએ—ડરે.
ઘી—માખણને તાવીને બનાવે તે.

નખ—નહોર.
ગમે—પસંદ પડે.
માળી—ફુલ વેચનાર.
આમ—આ તરફ, આવી રીતે.

પાઠ ૫ મો.

બહુ—ઘણું.
બુલાખી—છોકરાનું નામ.
પુરી—ઘઉંના લોટની બનાવે છે તે.
ગુલાબ—ફુલની જાત.
બુમ—હાંક, મોટેથી બોલવું તે.
ભૂ—પાણી.
આપશે—દેશે.
સામે—સનમુખ.
પાસે—જોડે.
લાવે—આણી આપે.

પાઠ ૬ ઠ્ઠો.

દવા—ઓસડ.
પૈસા—દામ, તાંબાના સિક્કા.
તાવ—તપત, શરીરનું તપવું તે.
બૈરી—બાયડી.
વાટે—ક્યારે, ધુંટે.
વેતરા—મજુર.
વૈદ—દેશી દવા કરનાર.
લટકે—લબડે.
કૂદે—નાચે.
ઉછળે—ઉંચો થાય.

પાઠ ૭ મો.

પીળો—હળદર જેવા રંગનો.
ગોળ—ચક્કર.
સો—બધા.
ફેરવે—હલાવે.
રાતો—લાલ.
ગીત—ગાયન.
વાદળી—આસમાની.

પાઠ ૮ મો.

ઈટ—માટીનો પકવેલો લંબચોરસ ગઢ્ઢો.
બંગડી—બૈરાંઓને હાથે પહેરવાની કાચની પાટલી.
કુમળું—ફુલ.
ઉડાવે—ચગાવે.
ચમચક—પતંગની નીચેના ખૂણાપર અવળો ચોંટેલો ત્રીકોણ ભાગ.

પાઠ ૯ મો.

ભરાય—પૂરું થાય.
ધાવવા—દૂધ પીવા.
વાછરડી—ગાયનું બચ્ચું.
ભલી—સારી.
પેટ—દૂમ.
રોટલો—ભાખરો.
વળગી—બાઝી.
દોહીશ—દૂધ કાઢીશ.
તાંબડી—બટલોઇ.

પાઠ ૧૦ મો.

ઉંદર—એક જાતનું પ્રાણી.
નાખતી—ખબ પડતી.
વહાલા—પ્યા

દહાડો-દિવસ.
અહીં-આઠેકાણે.
મળવા-ભેટવા.
ફરી-પાછાં, બીજીવાર.
દેખાયાં-જણાયાં.

પાઠ ૧૧ મો.

ચાંચ-પક્ષીનું મોં.
પાંજરૂં-પક્ષીને રાખવાનું ઘર.
ટાંગેલું-લટકાવેલું.
લીટા-કાપા.
કાંઠલો-પટો.
પાંખ-પંખીને ઉડવાનું સાધન.
મજાનો-સારો. [થએલો રંગ.
લીલો-પીળો ને આસમાની મળીને
કામમાં-ખપમાં.
ભાત-રાંધેલા ચોખા.
ફડફડ-પક્ષીની પાંખનો અવાજ.

પાઠ ૧૨ મો.

પહેલાં-અગાઉ.
માથું-મસ્તક, શીર.
ચાંપવાને-દાબવાને.
મહેતાજી-માસ્તર.
ચોપડી-પોથી.
સાંઘી-સીવી, બળગાડી.
કાટેલી-ચીરાએલી.
મોડું-અસરે.
'-રૂએ.

પાઠ ૧૩ મો.

ઘરાક-ખરીદનાર, માલવેચાતો લેનાર.
ટીકડી-પીપરમીટની ગોળ ચકતી.
છેતરતો-ઠગતો. [ચકતાં.
પતાસાં-ખાંડની ચાસણીનાં ગોળ
દુકાન-હાટ. [ચકતી.
રેવડી-ખાંડની ચાસણીની તલવાળી
બરફી-દૂધના માવામાં ખાંડ નાંખી
બનાવેલી મીઠાઇ.
દુકાનદાર-દુકાનનો ધણી.
માંડ્યું-ગોઠવ્યું.
માલ-સોદો.
ભલો-સારો.

પાઠ ૧૪ મો.

ઓછું-કમી, થોડું. [હોજ.
હવાડો-ઢોરને પાણી પાવાનો ચોખડો
વેઢા-કાપા.
ત્રાંજવાં-જોખવાનું સાધન. [હાડકાં.
શીંગડાં-ઢોરને માથે બહાર નીકળેલાં
મીંડું-શુન્ય.
કાન-સાંભળવાની ઇંદ્રિ.
પાઇ-અરધી.

પાઠ ૧૫ મો.

કાગડો-કાળા રંગનું પક્ષી.
અવળા-ઉલટા.
ભેંસ-ઢોર્યું.
પાછળા-પછવાડેના.

ચંપો } પાંચ પાંખડીનું સફેત રં-	મેજને—ટેબલને.
ચંપેલી } ગનું ફૂલ.	પાયા—પૈયા, પગ.
આગલા—આગળના.	

ગીત અને કવિતાની સમજુતી.

(૧)

ઉઠો—ઉભા થાવ.	આનંદ—ખુશાલી, મજા.
રમત—ખેલ.	મૂળ—પ્રથમના.
હોંસે—ઉમંગથી.	મેળવણી—ભેળસેળ.
હળીમળી—સંપીને.	

અર્થ—ચાલો ઉભા થાવ, આજ આપણે નવી તરેહની રમત રમીએ, વાવટા લઇને સારી રમત કરીએ, અને આપણે સંપસંપીને ઉમંગથી મોજ કરીએ.

રાતો, પીળો, ને આસમાની એ ત્રણ મૂળ રંગ કહેવાય છે અને બીજા બધા રંગો આ ત્રણ રંગોને એક બીજા સાથે ભેળવ્યાથી બને છે.

આજ આપણ સાથે રહીને ગોળ કુંડાળામાં ફરીએ તેથી આપણી ધજાઓના જુદા જુદા રંગ કેવા સારા દેખાય છે.

(૨)

ચાંદલીઓ—ચાંદો.	ગજવામાં—ખીસામાં.
આલો—આપો.	મુગટ—દેવની કે રાજાની પાઘડી.
લખ—લાખ.	ઠાલો—ખાલી હાથે.

અર્થ—મા મને ચાંદો વહાલો લાગે છે, તે મને રમવા માટે આપો આ વાદળામાં દેખાય છે તેટલા બધા તારા વીણીને મારા ખીસામાં મૂકો.

એ ચાંદો કોઇ વખત અરધો ઉગેછે અને કોઇ વખત આખો ઉગે છે તે મુગટ પહેરેલા જેવો જણાય છે. પણ જ્યારે ઉગેછે ત્યારે મુગટ પહેરીને ઉગે છે. કદી ખાલી ઉગતો નથી. તેનો પ્રકાશ મારી આંખોમાં આંજો. કે જે મારી આંખોએ ઠંડક થાય અને એ ઉડી જતો દેખાય છે તેને ...

(૩)

તારા–ચાંદરણાં.
છાબડી–નાની ટોપલી.
આભલું–દર્પણ, આરસી.
નાઇ–સમાઈ જાય.
પલકે–હાલે.
મલકે–હસે.

અર્થ—ચાંદરણાં એટલાં બધાં છે કે તે ગણતાં ગણાય નહિ ને વીણતાં પાર આવે નહિ, તો પણ તે બધા આરસીમાં દેખાય છે તે ગગનમાં પલકારા કરેછે ને જાણે ઝીણું ઝીણું હસતા હોય એમ લાગે છે. અંધારી રાતે દેવને જોવાની આંખો હશે તે પોતાના તેજની નાની પાંપો ઉઘાડે તેથી પલકતા લાગે છે.

(૪)

ઇશ્વર–પ્રભુ.
પ્રાર્થના–સ્તુતિ.
ભજીએ–ભજન કરીએ.
તુજ–તારૂં.
હેત–વહાલ.
હસાવ–ખુશી રાખ.
સદા–હમેશાં.
દીલ–મન.
સાફ–ચોખ્ખું.
ભુલ–ચૂક.
માફ કર–સજામાંથી બચાવ.

અર્થ—ઓ પરમેશ્વર તારૂં ભજન કરીએ. તારૂં નામ મોટું છે. જો તારા ગુણ ગાઇએ તો અમારાં બધાં કામ પાર પડે.

તું વહાલ લાવીને અમને ખુશી રાખ, અમારૂં મન હમેશાં ચોખ્ખું રાખ, અને અમે કાંઇ વાંક કે ચૂક કરીએ તો તેની સજામાંથી બચાવ.

(૫)

ચરવા–જંગલમાં ઘાસ ખાવા.
અપાર–ઘણું જ.
ખરી–ચોપગાં જનાવરના નખ.
ફાટ–ચીરો.
ઘાટ–આકાર.
જાળ–રક્ષણ.
શીંગડાં.
રૂવાંટી–વાળ.
નરમ–પોચી.
લીસું–સુંવાળું.
અંગ–શરીર.
ગેલ–બાળક સાથે રમવું.
સંગ–સાથે.
ઉપયોગી–ખપની.

. —ગાયો કાળી, ધોળી ને લાલ હોય છે તે પાણી પીએ છે ને જંગલમાં ઘાસ ખાવા જાય છે. તેને ચાર પગ ને ચાર આંચળ હોયછે અને પોતાનાં બચ્ચાં ઉપર ઘણું હેત રાખે છે.

એના પગમાં ખરી હોયછે તેમાં ચીરો હોયછે એનો આકાર ઘણા મજાનો શોભે છે. પછવાડે પુછડા ઉપર વાળ હોય છે તેથી શરીરને સાચવે છે.

તેને બે કાન બે શીંગડાં અને બે મોટી આંખો હોય છે, તે પુછડાથી માંખો ઉડાડે છે અને ડીલે નરમ રેશમ જેવા વાળ હોય છે અને શરીર સુંવાળું હોય છે તે પોતાનાં વાછરડાં સાથે ગમત કરે છે.

તે દૂધ આપેછે તે ધોળા રંગનું હોયછે તેમાં સાકર નાખી લોક ઉમંગથી ખાય છે. તે દૂધમાંથી દહીં, માખણને ઘી થાય છે તેથી ગાય બહુ કામની છે.

(૬)

શિખામણ—બોધ.
ઉડું—ફરૂં.
જગે—જગતમાં.
વને—જંગલમાં.
રીઝું—ખુશી થાઉં.
રીઝવું—ખુશી કરૂં.
બણું—બોલું.
અનેક—ઘણા.
ટહુકડા—સાદ,
વેણ—બોલ, વચન.
ટહુકજે—બોલજે.
નાની—ટુંકી.
જીંદગી—આવરદા.
રૂડું—સારૂં.

અર્થ—હું જગતમાં ઉડું છું જંગલમાં પણ ઉડું છું હું ખુશી થાઉં અને તમને ખુશી કરૂં છું, મેં મારી પાંખ ફરવા માટે ઉઘાડી છે તેમ તમે પણ તમારી પાંખ ઉઘાડો. હું ઘણી જાતના બોલ બોલું છું અને મધુર સાદ કરૂં છું, તું મારૂં એક વચન માનજે કે હમેશાં સારા મધુર બોલ બોલજે. વળી અમારો આવરદા ટૂંકો છે તેથી અમે જીવતા સુધી રમીને સુખ ભોગવીશું પણ તું તો બહુ વધારે જીવજે અને બીજું જે સારૂં સારૂં હોય તે શીખજે.

સમાપ્ત.